

Udskriftsdato: 31. december 2025

VEJ nr 11348 af 30/12/2015 (Historisk)

Vejledning om børnesagkyndige undersøgelser

Ministerium: Social- og Boligministeriet

Journalnummer: Social- og Indenrigsmin., j.nr. 2015-6307

Senere ændringer til forskriften

VEJ nr 9256 af 20/03/2019

Vejledning om børnesagkyndige undersøgelser

Indholdsfortegnelse

1. Indledning
2. Lovgrundlaget
3. Kvalifikationer
4. Beslutningen om at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse
 - 4.1. Iværksættelse af en børnesagkyndig undersøgelse
 - 4.1.1. Opdraget for den børnesagkyndige undersøgelse
 - 1.
 - 4.1.2. Manglende medvirken til en børnesagkyndig undersøgelse
 - 2.
 - 4.2. Børnesagkyndige undersøgelser omfang og indhold, herunder den psykologfaglige metode i børnesagkyndige undersøgelser
 - 4.2.1. Temaer for undersøgelsen
 - 1.
 - 4.2.2. Erklæringens sammenfatning og indhold
 - 2.
5. Undersøgelsesfasen
6. Retsstillingen under den børnesagkyndige undersøgelse
 - 6.1. Partshøring og aktindsigt
 - 6.2. Hvilken vægt skal/kan en børnesagkyndig erklæring tillægges?
7. Den børnesagkyndiges opgave
8. Klagevejledning
9. Habilitet og tavshedspligt
10. Underretningspligt
- .
11. Indhentelse af sagkyndige erklæringer

1. Indledning

Denne vejledning indeholder vejledende retningslinjer for børnesagkyndige undersøgelser i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og/eller samvær. Vejledningen er udarbejdet i samarbejde med Dansk Psykolog Forening.

Vejledningen har til formål at skabe ensartede og kvalitativt gode børnesagkyndige undersøgelser, hvad enten de udarbejdes i Statsforvaltningen eller retterne. Vejledningen er derfor en sammenskrivning af den tidligere vejledning til Statsforvaltningen og af Dansk Psykolog Forenings vejledende retningslinjer for børnesagkyndige undersøgelser og erklæringer i forældremyndigheds- og samværssager fra 2007 (3. reviderede udgave). Statsforvaltningen har tidligere anvendt vejledningen rettet mod Statsforvaltningen, mens retterne i deres arbejde i stor udstrækning har anvendt Dansk Psykolog Forenings vejledende retningslinjer.

Denne vejledning henvender sig til Statsforvaltningen og til de børnesagkyndige, som udarbejder børnesagkyndige undersøgelser for Statsforvaltningen og retterne. Da Social- og Indenrigsministeriet på forældreansvarsområdet i relation til børnesagkyndige undersøgelser kun kan fastsætte regler, som gælder for Statsforvaltningen, er det som udgangspunkt kun Statsforvaltningen, som omtales i vejledningen. Vejledningen vil dog også være anvendelig ved retternes tilrettelæggelse og gennemførelse af børnesagkyndige undersøgelser.

Vejledningen indeholder bl.a. en kort gennemgang af lovgrundlaget for børnesagkyndige undersøgelser og vejledende retningslinjer for, hvordan en børnesagkyndig undersøgelse bør tilrettelægges af de myndigheder og fagpersoner, som er involverede heri. Den indeholder også en generel beskrivelse af børnesagkyndige undersøgelsers indhold og omfang. Sidst i vejledningen er en række mere formelle krav og procedurer gennemgået. Endelig indeholder vejledningen et afsnit om indhentelse af sagkyndige erklæringer om forældre.

Denne vejledning anvendes fra den 1. januar 2016 og erstatter vejledning af 27. september 2012 om børnesagkyndige undersøgelser. Vejledningen er opdateret som følge af § 3 i lov nr. 1741 af 22. december 2015 om ændring af forskellige lovbestemmelser om klageadgang og kompetence m.v. på det familieretlige område (Ankestyrelsen som familieretlig klagemyndighed m.v.).

2. Lovgrundlaget

Det fremgår af forældreansvarslovens § 4, at alle afgørelser om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet.

Efter lovens § 34 skal barnets perspektiv altid synliggøres med henblik på at finde frem til, hvad der er bedst for det enkelte barn. Barnet skal derfor inddrages under sagen, så dets perspektiv og eventuelle synspunkter kan komme til udtryk. Inddragelsen af barnet og dets perspektiv kan f.eks. ske ved en børnesagkyndig undersøgelse.

Efter forældreansvarslovens § 33, stk. 1, kan Statsforvaltningen iværksætte børnesagkyndige undersøgelser i sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær eller indhente en sagkyndig erklæring om en eller begge forældre. På samme måde kan retten efter retsplejelovens § 450 b beslutte at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse eller indhente en sagkyndig erklæring.

Hvis Statsforvaltningen har iværksat en børnesagkyndig undersøgelse eller anmodet om en sagkyndig erklæring, og sagen indbringes for retten, skal undersøgelsen/erklæringen færdiggøres og medsendes til retten til brug for rettens behandling af sagen, jf. forældreansvarslovens § 33, stk. 2.

Indhentelsen af sagkyndige erklæringer er nærmere beskrevet i punkt 11.

3. Kvalifikationer

Kvaliteten af børnesagkyndige undersøgelser er meget vigtig, bl.a. fordi de børnesagkyndige undersøgelser skal danne grundlag for forligsbestræbelser og for Statsforvaltningens og retternes afgørelser, som også skal indeholde et fremtidsorienteret perspektiv i forhold til, hvad der er bedst for barnet.

Det er også vigtigt, at de børnesagkyndige undersøgelser, som gennemføres i Statsforvaltningen, har en kvalitet, der så vidt muligt gør yderligere undersøgelser i forbindelse med en eventuel retssag unødvendige. Statsforvaltningen skal, når den iværksætter en børnesagkyndig undersøgelse, være opmærksom på, at barnets perspektiv og synspunkter videregives til retten på en sådan måde, at barnet under retssagen ikke skal inddrages igen om samme spørgsmål.

Børnesagkyndige undersøgelser skal derfor udarbejdes af autoriserede psykologer, gerne med speciale i børnepsykologi/-psykoterapi, eller af børnepsykiatere.

Hvis den børnesagkyndige undersøgelse bliver udarbejdet af en psykolog, skal psykologen have en solid viden om familiedynamik og børnepsykologi i form af dokumenteret erfaring hermed, ligesom psykologen bør have kendskab til krisepsykologi og psykopatologi. Det er ønskeligt, at psykologen har en relevant specialistgodkendelse fra Dansk Psykolog Forening.

Den børnesagkyndige forventes at have en grundlæggende viden om de retlige og administrative forhold på det familieretlige område, herunder kendskab til gældende praksis i behandlingen af sager om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær.

4. Beslutningen om at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse

Når en sag om forældremyndighed, barnets bopæl og/eller samvær verserer i Statsforvaltningen eller retten, kan Statsforvaltningen og retten beslutte at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse i sagen.

Som eksempler på sagstyper, hvor det kan være hensigtsmæssigt, at barnets perspektiv belyses ved en børnesagkyndig undersøgelse, kan nævnes:

- Sager om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, hvor barnet befinder sig i en udsat situation på grund af psykiske, fysiske eller sociale belastninger.
- Sager om samvær, hvor samværet er eller kan blive meget konfliktfyldt på grund af forældrenes indbyrdes forhold.
- Sager om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, hvor der er alvorlige problemer hos den ene forælder eller begge forældre. Dette kan f.eks. være psykiske problemer, vold i familien og anden grænseoverskridende adfærd, kriminalitet, misbrug, andre sociale belastninger samt nedsat forældreevne (mangelnde empati og forståelse for eget og andres liv).
- Sager om samvær, hvor der er tale om lang tids adskillelse mellem barnet og samværsforælderen.
- Sager om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, hvor der er påstand om, at den ene forælder (i samværssager: samværsforælderen) har udøvet vold over for barnet, bopælsforælderen eller et andet medlem af den husstand, hvor barnet dagligt opholder sig.
- Sager om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, hvor der er påstand om grænseoverskridende handlinger.
- Sager om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær, hvor der i øvrigt er væsentlige samarbejdsproblemer mellem forældrene.

Opregningen er ikke udtømmende, og det kan derfor også i andre sager være relevant at iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse for at belyse barnets perspektiv. Det er Statsforvaltningen eller retten, der vurderer og beslutter, om barnets perspektiv skal belyses ved en børnesagkyndig undersøgelse.

4.1. Iværksættelse af en børnesagkyndig undersøgelse

4.1.1. Opdraget for den børnesagkyndige undersøgelse

Hvis Statsforvaltningen beslutter, at barnets perspektiv skal belyses ved en børnesagkyndig undersøgelse, skal der udarbejdes et præciseret opdrag (en opgavebeskrivelse), som skal danne grundlag for den børnesagkyndige undersøgelse. Opdraget udarbejdes på baggrund af sagens omstændigheder og de oplysninger, som allerede foreligger i sagen, og kan tage udgangspunkt i de temaer, som er nævnt i punkt 4.2.1.

Ved at tage udgangspunkt i de angivne temaer sikrer Statsforvaltningen en kvalificering af, hvilke problemstillinger Statsforvaltningen mener, der er i sagen. Afgørelser om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær træffes efter en konkret og individuel bedømmelse af sagen, og de forhold, der er relevante at få undersøgt, vil være forskellige. Børnesagkyndige undersøgelser skal derfor være målrettede i forhold til behovet i den konkrete sag, herunder særligt behovet i forhold til det barn/de børn, sagen drejer sig om.

Ved at præcisere opdraget og ved samtidig at tage udgangspunkt i temaerne, sikrer Statsforvaltningen det væsentlige hensyn, at forældrene – i forbindelse med at de skal give samtykke til den børnesagkyndige undersøgelse – bliver klar over, hvad undersøgelsen går ud på, og hvad den skal bruges til.

Statsforvaltningen kan i opdraget for den børnesagkyndige undersøgelse udvælge et eller flere temaer til belysning ved undersøgelsen. Statsforvaltningen kan således have vurderet, at der ikke er behov for at undersøge samtlige forhold og familierelationer. Det er dog vigtigt at understrege, at den børnesagkyndige ved sin undersøgelse altid vil forholde sig til alle de relationer, ressourcer m.m., som beskrives ved temaerne. Det er således den børnesagkyndiges faglige ansvar at gøre Statsforvaltningen opmærksom på relevante forhold m.m. hos barnet og/eller forældrene, som Statsforvaltningen eventuelt ikke har observeret. Hvis den børnesagkyndige vurderer, at der er behov for at foretage yderligere undersøgelser for på tilstrækkelig måde at kunne belyse temaerne for den børnesagkyndige undersøgelse, eller hvis den børnesagkyndige vurderer, at undersøgelsen skal begrænses i forhold til de temaer, som Statsforvaltningen har anført i opdraget, kontakter den børnesagkyndige Statsforvaltningen, som herefter beslutter, om der er behov for at tilpasse opdraget for undersøgelsen.

Opdraget giver den børnesagkyndige bedre mulighed for at tilrettelægge undersøgelsen så hensigtsmæssigt som muligt, og man kan undgå at inddrage forhold, der ikke har betydning for sagen. Præciseringen af opdraget gør også, at det ikke senere bliver nødvendigt at indhente supplerende oplysninger, f.eks. fordi undersøgelsen har været for generel eller ikke har afdækket alle de forhold, som efter Statsforvaltningens opfattelse var relevante for sagen. Opdraget til den børnesagkyndige skal formuleres så præcist, at der ikke senere opstår tvivl om undersøgelsens formål, og opdraget skal være skriftligt. Det gælder også, hvis det efterfølgende er nødvendigt at lave ændringer eller præciseringer til opdraget.

Når Statsforvaltningen indhenter forældrenes samtykke til den børnesagkyndige undersøgelse, skal Statsforvaltningen som nævnt orientere forældrene om opdraget for undersøgelsen. Hvis forældrene herefter giver samtykke til den børnesagkyndige undersøgelse, sender Statsforvaltningen opdraget til den børnesagkyndige. Påtager den børnesagkyndige sig opgaven, bekræfter den børnesagkyndige dette skriftligt over for Statsforvaltningen med oplysning om, hvornår undersøgelsen vil begynde, og hvornår den børnesagkyndige forventer, at undersøgelsen vil være færdig. En børnesagkyndig undersøgelse vil normalt strække sig over en periode på 2-3 måneder. Statsforvaltningen skal orientere forældrene om, at sagens akter er sendt til den børnesagkyndige. Hvis Statsforvaltningen ikke sender alle akter i sagen til den børnesagkyndige, skal Statsforvaltningen orientere forældrene om, hvilke akter der er sendt til den børnesagkyndige.

I de tilfælde, hvor der sker en udvidelse af opdraget for undersøgelsen, skal Statsforvaltningen igen indhente forældrenes samtykke til den børnesagkyndige undersøgelse. Det skyldes, at der sker en udvidelse af grundlaget for den børnesagkyndige undersøgelse.

For så vidt angår den børnesagkyndiges opgave i forbindelse med udarbejdelsen af den børnesagkyndige undersøgelse henvises til punkt 7.

4.1.2. Manglende medvirken til en børnesagkyndig undersøgelse

En børnesagkyndig undersøgelse forudsætter, at forældrene og barnet deltager i det omfang, den børnesagkyndige vurderer, at det er nødvendigt. Hvis en eller begge forældre ikke ønsker at deltage i den børnesagkyndige undersøgelse, har Statsforvaltningen en række reaktionsmuligheder, som er gennemgået i det følgende.

Hvis en af forældrene eller barnet afbryder deltagelsen i undersøgelsen, skal den børnesagkyndige kontakte Statsforvaltningen for at få oplyst, hvordan den børnesagkyndige skal forholde sig hertil. Statsforvaltningen træffer herefter beslutning om sagens videre forløb, herunder f.eks. om undersøgelsen skal gøres færdig uden den ene forælders eller barnets deltagelse, eller om Statsforvaltningen vil forsøge at få forælderen eller barnet til at deltage ved at orientere ham eller hende yderligere om konsekvenserne af den manglende deltagelse. Det er således Statsforvaltningen, der beslutter, hvordan undersøgelsen skal afsluttes.

Er det kun muligt at gøre undersøgelsen færdig, hvis begge forældre og barnet medvirker, må den børnesagkyndige vurdere, om det på baggrund af de undersøgelser, som allerede er foretaget, er muligt at lave en foreløbig eller midlertidig erklæring. Vurderer den børnesagkyndige, at det er fagligt forsvarligt at udfærdige en erklæring, selv om det ikke har været muligt at gennemføre undersøgelsen i overensstemmelse med de stillede krav, bør manglerne ved undersøgelsen fremgå af erklæringen sammen med begrundelsen for, at det alligevel er fundet forsvarligt at udfærdige erklæringen.

Fører en konkret vurdering til, at gennemførelse af undersøgelsen vil være i strid med barnets bedste, må Statsforvaltningen i samarbejde med den børnesagkyndige også tage stilling til undersøgelsens videre forløb. Det kan f.eks. stride mod barnets bedste at gennemtvinge undersøgelsen, hvis barnet nægter at blive observeret sammen med samværsforælderen. Den børnesagkyndige bør dog i en sådan situation foretage en vurdering af årsagen til barnets modvilje.

Hvis en af forældrene eller barnet ikke vil deltage eller afbryder sin deltagelse i undersøgelsen, afhænger det først og fremmest af hensynet til barnet, hvilken betydning dette skal have. Er der ikke modstående hensyn til barnet, vil Statsforvaltningen bl.a. have følgende reaktionsmuligheder:

- Der træffes afgørelse på det foreliggende grundlag.
- Den manglende medvirken tillægges processuel skadevirkning, fordi en af forældrene hindrer oplysningen af sagen.
- Fastsættelse af overvåget samvær til brug for den børnesagkyndiges observation af barnets samspil med samværsforælderen.

Valget af reaktion afhænger af, hvilke foranstaltninger, Statsforvaltningen mener, er nødvendige for at sikre et forsvarligt oplysningsgrundlag til at træffe afgørelse i sagen.

4.2. Børnesagkyndige undersøgelsers omfang og indhold, herunder den psykologfaglige metode i børnesagkyndige undersøgelser

En børnesagkyndig undersøgelse skal – udover at indeholde en redegørelse for familiesituationen som helhed – også fungere som en slags ”budbringer” for barnet og videregive barnets synspunkter. Samtidig

skal den børnesagkyndige undersøgelse danne grundlag for afgørelser, der træffes med et fremtidsorienteret perspektiv. I den forbindelse bemærkes, at forældrenes evne til at samarbejde og sikre barnets kontakt til begge forældre kan få stor betydning for afgørelser om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær.

En børnesagkyndig undersøgelse skal altså belyse barnets perspektiv, forældrenes samarbejdsevne og samarbejdsmuligheder. Derudover skal den indeholde et fremtidsorienteret perspektiv i forhold til, hvad der er bedst for barnet.

Det er vigtigt, at en børnesagkyndig undersøgelse har en kvalitet, der som hovedregel gør videre undersøgelser unødvendige, og at barnets perspektiv og synspunkter bliver videregivet på en sådan måde, at barnet ikke skal inddrages flere gange. Den børnesagkyndige skal være opmærksom på dette under arbejdet med undersøgelsen.

Den børnesagkyndige vælger selv, hvilke metoder han eller hun vil bruge under arbejdet med den børnesagkyndige undersøgelse. Der vil dog som nævnt være en række temaer, som den børnesagkyndige kan inddrage i en børnesagkyndig undersøgelse. Statsforvaltningen kan i forbindelse med afgørelsen af sagen forholde sig til temaerne og foretage en vurdering på baggrund heraf. Dette er med til at sikre kvaliteten af den børnesagkyndige undersøgelse. Disse temaer er beskrevet nedenfor under punkt 4.2.1.

Det er vigtigt, at den børnesagkyndige holder sig for øje, at den børnesagkyndige erklæring beskriver de relevante forhold, og at disse forhold indgår i Statsforvaltningens bedømmelse af sagen. Det er altså ikke den børnesagkyndiges opgave at bedømme, f.eks. hvilket omfang samværet skal have. Dette er Statsforvaltningens afgørelse. Der henvises til punkt 4.2.2., som beskriver indholdet af erklæringens sammenfatning.

En børnesagkyndig undersøgelse bør som udgangspunkt indeholde:

- 1) To klinisk (afdækkende) samtaler med hver af forældrene – eventuelt også samtaler med forældrene sammen.
- 2) To observationer af samspillet mellem hver af forældrene med barnet.
- 3) Én samtale med barnet alene.
- 4) Yderligere information om barnet og/eller forældrene fra offentlige myndigheder og lign.
- 5) En gennemgang af erklæringen med forældrene.

Ad 1) I den kliniske samtale med forældrene får den børnesagkyndige oplysning om forældrenes personlige, sociale og økonomiske baggrund, ligesom forælderen forklarer, hvordan han eller hun har forholdt sig i samspillet med den anden forælder.

At samtalen er klinisk betyder, at den børnesagkyndige i samtalen, ud over at tilvejebringe faktuelle oplysninger, også vurderer, om der er sammenhæng i forælderen forklaring, og om forælderen giver indtryk af at have en relevant fornemmelse for barnets almene og eventuelle særlige behov, herunder barnets behov for kontakt med den anden forælder. Ved samtalen vurderer den børnesagkyndige også, om der i forælderen baggrund eller aktuelle fremtræden er psykologisk påfaldende forhold, som er relevante for sagen, og om forælderen i sin forklaring kan sætte sig ud over egne behov osv. Samtalen med forælderen indgår senere i vurderingen af forældrenes samspil med barnet.

Ved den første samtale med forældrene er det vigtigt at spørge og lytte åbent og få hver af parternes version af deres individuelle baggrund, samlivets historie, deres rolle som forældre og deres forestillinger om barnet og om fremtiden. Disse versioner er sjældent sammenfaldende.

Den lyttende åbenhed er en forudsætning for, at forældrene oplever sig hørt og føler sig forstået under samtalerne med den børnesagkyndige, og for at relevante synspunkter senere kan uddybes. Det er ikke nok senere i erklæringen at gengive et referat af hver parts historie. Den børnesagkyndige må derfor udfordre hver part og udspørge forældrene om sagens centrale forhold. Det kan f.eks. være begivenheder og problemer i forhold til forældrenes indbyrdes forhold og specielt deres forhold til barnet eller børn generelt.

Samtalen skal give en fornemmelse af, hvem der rent faktisk har skiftet ble og hentet/bragt i børnehaven. Men den skal også belyse, hvordan de hver især har vist omsorg for barnet, og deres evne til at udvise indlevelse i og forståelse af barnet og dets behov, herunder beskrive barnets temperament og typiske adfærd. Den børnesagkyndige vil i forbindelse med samtalen også være opmærksom på, om forældrene kan tale om barnet uden at tale om sig selv eller den anden forælder.

I den efterfølgende samtale med hver af forældrene, der normalt holdes sidst i undersøgelsesforløbet, vil det være hensigtsmæssigt at drøfte relevante spørgsmål, som den anden forælder har fremført. Det vil endvidere kunne være oplysende og afklarende, at den børnesagkyndige drøfter sine observationer og overvejelser med forældrene på dette tidspunkt. Hvis den børnesagkyndige mener, at der er behov for det, kan det være relevant at indkalde forældrene til en fælles samtale, så de kan få lejlighed til at forholde sig til hinandens påstande.

Den børnesagkyndige bør gennem samtalerne med forældrene sørge for at tilvejebringe så mange oplysninger om forældrene, at der kan foretages en helhedsbeskrivelse af forældrene i erklæringen. Det vil også være hensigtsmæssigt, at den børnesagkyndige sammen med forældrene – enten sammen eller hver for sig – drøfter deres holdninger til barnets opdragelse, dets kontakt med den anden forælder, barnets udvikling, særpræg og funktionsmåde. Samtalen kan komme ind på, hvordan forældrene forestiller sig fremtiden for dem selv og deres barn, når de/den anden får forældremyndigheden, barnets bopæl ændres, eller der sker ændring i barnets samvær med den ene forælder.

Hvis én af forældrene eller begge har en fast samlever, eller der er andre væsentlige personer for barnet, kan den børnesagkyndige overveje at bede disse om at deltage i en samtale for at danne sig et indtryk af dem. Det bemærkes dog, at der i forhold til andre end forældrene er tavshedspligt, og at en samtale med en sådan person derfor kræver forældrenes samtykke, ligesom der skal gives samtykke, hvis personfølsomme oplysninger skal indgå i samtalen. Hertil kommer, at det kræver samtykke fra den pågældende, hvis oplysningerne fra samtalen skal videregives til forældrene.

Ad 2) I forhold til de observationer, der skal være af samspillet mellem hver af forældrene og barnet, vil det være hensigtsmæssigt, at observationerne foregår i de rammer, hvor forældremyndigheden eller samværet i givet fald skal udøves, eller hvor barnet skal bo. Det vil være en fordel, hvis halvsøskende og/eller samlever eller andre personer, som i givet fald vil skulle være sammen med barnet, er til stede under observationerne.

I sager om forældremyndighed og/eller barnets bopæl observeres relationen mellem hver af forældrene og barnet i de rammer, forældrene i givet fald skal udøve forældremyndigheden i, eller i de rammer barnet i givet fald skal have bopæl i. Det kan være relevant at se samspillet ved forskellige lejligheder, og det er under alle omstændigheder vigtigt at sikre, at barnet er trygt ved den børnesagkyndiges tilstedeværelse og ikke fremtræder unormalt på grund af træthed eller andre forhold. Ved mindst det ene besøg bør eventuelle andre personer, som er en del af barnets netværk, være til stede.

I sager om samvær observeres især relationen mellem barnet og samværsforælderen, men også barnets forhold til bopælsforælderen bør vurderes. Ved mindst et af besøgene bør også her eventuelle andre personer af betydning for barnet være til stede.

Den børnesagkyndige observerer samspillet og kontakten mellem barnet og forælderen. Det sker bl.a. ved, at den børnesagkyndige forholder sig til, om barnet forekommer knyttet til den voksne, og om kontakten er dyb og emotionelt betonet, herunder om den afspejler en fælles historie. Der ses på, om samspillet foregår på barnets eller den voksnes initiativ, og om der er tale om et forælder-barn-forhold eller et ligeværdigt forhold. Den børnesagkyndige observerer også, om den voksne forholder sig relevant, opmærksomt og nærværende til barnet. Andre forhold, som den børnesagkyndige holder sig for øje under observationen, er, om den voksne aflæser barnets signaler og behov relevant svarende til barnets alder og eventuelle særlige behov, og om den voksne sætter relevante grænser for barnet. Også den voksnes evne til at sætte egne behov i baggrunden for barnets behov observeres.

Den børnesagkyndige skal under observationen også overveje, om der er overensstemmelse mellem forældrenes forklaringer, og hvordan samspillet i praksis er med barnet. Den børnesagkyndige skal vurdere, om forældrene kan omsætte deres tanker om og forståelse af barnet til praksis.

Det kan være relevant at iagttage samspillet mellem bopælsforælderen og barnet for at afdække et eventuelt for tæt, symbiotisk forhold, som fører til, at barnet af bopælsforælderen ikke tillades kontakten med samværsforælderen. Der kan også være tale om børn, der tager hensyn til forældrenes sårede følelser, eller der kan være tale om børn, som befinder sig i et sådant konfliktfelt eller en sådan følelsesmæssig klemme, at de af den grund må fravælge kontakten med den ene forælder.

Det er afgørende for barnet, at disse forhold afdækkes, så det bliver muligt at forholde sig til situationen – f.eks. med rådgivning til forældrene eller støtte til barnet.

Et hjemmebesøg kan være mere eller mindre struktureret. Den børnesagkyndige kan lægge op til, at der foregår en aktivitet eller bede om at blive vist rundt i hjemmet. Den børnesagkyndige kan også vælge at holde sig i baggrunden og herfra iagttage, hvordan samspillet udfolder sig.

Ad 3) Samtalen med barnet skal normalt finde sted, uden at forældrene deltager. Det er den børnesagkyndige, der bestemmer, hvor samtalen skal finde sted. Dette kan f.eks. være hos en af forældrene i forlængelse af et hjemmebesøg, eller den børnesagkyndige kan vælge, at samtalen skal finde sted i dennes konsultation eller praksis. Hvis der er flere børn, kan det ud over de individuelle samtaler være hensigtsmæssigt at tale med børnene sammen.

Formålet med samtalen er at få indtryk af barnets egen oplevelse af sin situation. Derudover skal samtalen give den børnesagkyndige et indtryk af barnets trivsel og udvikling, af barnets forhold til forældrene og eventuelle andre personer og om muligt af barnets forestillinger om fremtiden.

Barnet skal have at vide, hvad formålet med samtalen er, og at det ikke skal vælge mellem forældrene eller bestemme, hvor det skal bo, eller hvordan samværet skal være. Den børnesagkyndige bør forklare barnet, at forældrene og Statsforvaltningen kun får at vide, hvad barnet selv accepterer, men at det indtryk, den børnesagkyndige får af barnet og dets synspunkter, vil indgå i vurderingen af sagen.

For at den børnesagkyndige kan få de nødvendige oplysninger og indtryk af barnet, er det vigtigt, at der bliver etableret en god kontakt mellem barnet og den børnesagkyndige. Man bør derfor bruge lidt tid på at tale om mere neutrale ting som skole, institution, kammerater, interesser eller om barnets ting på værelset. Man kan også give barnet mulighed for at tegne eller lege, mens man taler sammen. Et barn, der deltager i en børnesagkyndig undersøgelse, kan umiddelbart forekomme noget trykket, men det vil alligevel ofte være åben og samarbejdsvillig, hvis man giver sig tid til at skabe en rolig og trykramme. Når kontakten er etableret, gøres det klart, at man er interesseret i barnets mening og synspunkter, idet barnet jo kender sin familie indefra og gør sig tanker, som ikke behøver være de samme som

forældrenes tanker. Det er vigtigt at understrege over for barnet, at afgørelsen og ansvaret ligger hos forældrene og Statsforvaltningen.

En samtale med et barn skal så vidt muligt være en dialog. Under dialogen er det vigtigt at lægge mærke til barnets følelsesmæssige reaktioner, måden barnet svarer på, og hvad barnet spontant selv siger og snakker om. Den børnesagkyndige kan tale med barnet om dets oplevelse af tiden før, under og efter bruddet mellem forældrene eller om det hidtidige samvær. Hvis barnet kommer med kritiske bemærkninger, er det vigtigt at få dem konkretiseret og få en fornemmelse af, om barnet er sendt i byen med et budskab. Ofte er det en stor hjælp at forklare barnet, at man kender til, hvordan børn tænker om denne situation, og at andre børn heller ikke synes, at forældrene kan tåle at høre, hvad børn tænker. Denne forklaring kan få barnet til spontant at give udtryk for synspunkter, følelser og holdninger. Man kan også bruge direkte hypotetiske spørgsmål som "hvis nu det bliver sådan, eller sådan, hvordan så ...". Der kan også benyttes andre indfaldsvinkler til støtte for samtalen, f.eks. tegninger, leg eller samtalebilleder, eller der kan tales med barnet om dets kendskab til andre børn i samme situation som det selv.

Det bør fremgå af erklæringen, hvilke fremgangsmåder der er anvendt ved samtalen, uden at der nødvendigvis gengives konkrete detaljer eller citater. Det drejer sig om at få et indtryk af, hvad der ligger bag barnets tilkendegivelser eller mangel på samme. Barnet kan være mere knyttet til og tryk ved den ene af forældrene, eller det kan tænkes, at barnet ønsker at blive i vante omgivelser, fordi det er bange for det nye, der kan følge med en flytning.

Undertiden møder man et barn, der er i alliance med den svageste af forældrene, og som villigt ofrer sig til støtte for denne ved at vælge at bo der, selv om det af den børnesagkyndige vurderes at være til skade for barnets udvikling. Det kan bl.a. ses i familier, hvor barnet tidligt har måttet tage et voksent ansvar og "passe på" en svag forælder. Sådanne børn vil ofte solidarisere med den svage forælder og totalt fornægte positive følelser over for den anden forælder eller egne behov. Også almindeligt fungerende børn vil af og til ensidigt støtte den "svigtede" forælder og sætte egne behov til side. Børn kan også være så påvirkede af at være i loyalitetskonflikt mellem forældrene, at de vil have vanskeligt ved at udtale sig om deres egne behov og ønsker.

Den børnesagkyndige bør ved afslutningen af samtalen anerkende barnet for dets samarbejde og give barnet accept af, at barnet er i en svær situation, der påvirker alle i familien. Samtidig kan barnet gives håb om ro, og der kan eventuelt spørges, om barnet har andre voksne at snakke med om situationen.

Den børnesagkyndige vil i forbindelse med en børnesagkyndig undersøgelse ofte tale med mindre børn, end der ellers tales med i Statsforvaltningen eller retten. Den børnesagkyndige kan i det tilfælde etablere en anden situation end en egentlig samtalsituation, hvor barnet kan udtrykke sig, f.eks. gennem tegning, leg eller samtalebilleder. Barnets fremtræden og hvordan det forholder sig i forskellige sammenhænge rummer altid en væsentlig information om dets situation.

Ad 4) Med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren/-erne kan den børnesagkyndige indhente yderligere information om barnet og/eller forældrene, som kan bidrage med relevante oplysninger, f.eks. daginstitution, skole eller sociale myndigheder. Hvis forældrene eller barnet har været eller er i lægelig/psykiatrisk behandling for forhold, der har betydning for undersøgelsen, er det hensigtsmæssigt at indhente oplysninger herom. Den børnesagkyndige kan indhente akter og/eller udtalelser enten ved skriftlig henvendelse til den relevante myndighed, eller ved at den børnesagkyndige udarbejder et referat af personligt indhentede oplysninger og derefter får dette godkendt af den udtalende myndighed.

Akter og/eller udtalelser bør enten vedlægges erklæringen eller være udførligt omtalt i denne.

Det er vigtigt at pointere, at den børnesagkyndige ikke kan fraskrive sig sit faglige ansvar med henvisning til indhentede oplysninger. Den primære informationskilde vil til enhver tid være den børnesagkyndiges egne observationer.

Der foretages kun undtagelsesvist psykologisk testning i den børnesagkyndige undersøgelse, idet denne antageligt ikke kan bidrage med væsentlige nye oplysninger til undersøgelser af denne karakter. Forekommer det, at et barn har særlige behov, eller at en voksen fremtræder påfaldende, vurderes dette efter ovennævnte metoder.

Ad 5) Inden den børnesagkyndige sender erklæringen til Statsforvaltningen eller retten, gennemgås den med parterne sammen eller hver for sig. Undersøgelsen er ved gennemgangen endeligt afsluttet, og der rettes som udgangspunkt kun faktuelle fejl eller graverende misforståelser.

Den børnesagkyndige kan ved gennemgangen have udskrevet erklæringen til parterne, så de efter den børnesagkyndiges gennemgang selv kan læse den igennem. Parterne får dog ikke erklæringen med sig fra gennemgangen, idet Statsforvaltningen eller retten først skal have mulighed for at forholde sig til den.

4.2.1. Temaer for undersøgelsen

Som beskrevet ovenfor er der i forældreansvarsloven en række forhold, som skal indgå med betydelig vægt i sager om forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær. Disse forhold er: Barnets perspektiv, forældrenes samarbejdsevne og det fremtidsorienterede perspektiv. Forholdene skal vurderes ud fra et fokus på barnet og forældrene.

Som tidligere nævnt kan undersøgelsen have en række temaer, som gennemgås nedenfor. Temaerne kan indgå i undersøgelsen i det omfang, der er behov for det i den enkelte sag. Det skal derfor præciseres, at Statsforvaltningen i hvert enkelt tilfælde skal vurdere, hvilke temaer der skal indgå i den enkelte børnesagkyndige undersøgelse. Samtidig understreges det igen, at den børnesagkyndige i kraft af sin faglighed vil have samtlige temaer med i sine overvejelser, når undersøgelsen gennemføres.

Når den børnesagkyndige beskriver sine observationer og overvejelser i forhold til de enkelte temaer i erklæringen, er det vigtigt, at der er tale om neutrale iagttagelser og beskrivelser samt psykologfaglige vurderinger og prognoser, som har et klart empirisk fundament og teoretisk belæg.

Det kan være væsentligt at inddrage barnets følelsesmæssige, sociale, færdighedsmæssige og sproglige udviklingsniveau med henblik på en vurdering af specifikke udviklingsbehov. Herved vil den børnesagkyndige kunne vurdere, om barnet følelsesmæssigt, socialt, sprogligt og motorisk er alderssvarende. I den forbindelse vil det også kunne være relevant at observere forældrenes eventuelt forskellige muligheder for at forstå og tilgodese specifikke udviklingsbehov hos barnet, herunder at observere forældrenes måde at møde barnet på, og om de møder barnet på et alderssvarende niveau.

Det kan også være relevant, at den børnesagkyndige foretager psykologfaglige vurderinger og prognoser for forældrenes evne til tage ansvar for og drage omsorg for barnet og imødekomme barnets udviklingsbehov. Der ligger heri et fremtidsorienteret perspektiv, hvor den børnesagkyndige kan opstille fremtids-scenarier i forhold til barnets situation på både kort og lang sigt.

Et tema for undersøgelsen kan også være, at der laves en vurdering af forældrenes indstilling til at samarbejde med den anden forælder før, under og efter sagen er blevet afgjort. Herved belyses forældrenes evne til at samarbejde med hinanden og deres samarbejdsmuligheder. Samarbejdsevnen og samarbejds-mulighederne skal beskrives ved psykologfaglige vurderinger og prognoser, som beskriver forældrenes samarbejdsevne og samarbejds-muligheder på kort og lang sigt. Det kan også ses i relation til, hvem af forældrene, der er bedst til at sikre barnets kontakt til begge forældre. Forældrenes evne og vilje til at

samarbejde med myndigheder kan også være et forhold, der indgår. I sammenhæng hermed skal det også nævnes, at det kan være relevant at afdække, om barnet forstår sin situation, og hvilke behov barnet selv mener at have, herunder hvilke ønsker barnet har for fremtiden.

De indbyrdes relationer mellem forældrene og barnet og forældrenes eventuelle nye partnere vil også være relevante at få belyst under en børnesagkyndig undersøgelse, ligesom det vil være relevant, at det afdækkes, om der er kompetente sekundære omsorgspersoner omkring barnet. På denne måde vil det være muligt at observere de roller, som forældrene og barnet har, samt de indbyrdes relationer mellem forældrene og barnet og forældrenes eventuelle nye partnere.

I forlængelse heraf kan det være vigtigt, at forældrenes daglige omsorgsopgaver, herunder den daglige omsorg over for barnet i relation til personlig hygiejne, kost, kammerater, skole, fritidsaktiviteter og lignende bliver belyst.

Et andet relevant tema for den børnesagkyndige undersøgelse kan være, at den børnesagkyndige foretager en vurdering af forældrenes arbejdssituation i forhold til at kunne drage omsorg for barnet. Hvis den ene forælders arbejdstider f.eks. medfører begrænset tid med barnet, vil det kunne beskrives under dette tema. Arbejdssituationen vil også kunne ses i forhold til forældrenes evne til at kunne opretholde en stabil og acceptabel livsførelse til barnets bedste. Herved skal forstås forældrenes evne til at skabe en stabil dagligdag i betryggende rammer for barnet. Der kan f.eks. være tale om belastede boligmæssige forhold, ustabile økonomiske forhold og mangelfuld evne til at prioritere rammerne for barnet/familien i forhold til barnets perspektiv.

Forældrenes personlige egenskaber (personlighedsdynamik, ressourcer, konfliktområder) og eventuelt psykisk forstyrrelse, misbrug og kriminalitet skal indgå i relation til de enkelte temaer i det omfang, det skønnes nødvendigt i forhold til undersøgelsens opdrag og sagens oplysninger.

4.2.2. Erklæringens sammenfatning og indhold

Sammenfatningen for en børnesagkyndig erklæring skal på samme måde som beskrivelsen af de enkelte temaer være objektiv og neutral.

En erklæring afsluttes med en fordele-/ulempe-analyse af forældrene og skal opstille et fremtidsorienteret perspektiv i stedet for at være konkluderende.

Det er ikke den børnesagkyndiges opgave at afgøre, hvad der er bedst for barnet, da det er Statsforvaltningen eller retten, der træffer denne afgørelse.

Af erklæringen bør dels de formelle rammer for undersøgelsen fremgå, dels det materielle grundlag for den børnesagkyndiges vurdering. Derudover bør erklæringen indeholde en sammenfattende vurdering til brug for Statsforvaltningens eller rettens videre behandling af sagen.

Erklæringen bør udformes, så det klart fremgår, hvilke oplysninger den børnesagkyndige har indhentet, og hvilke vurderinger den børnesagkyndige selv har foretaget. Forklaringer og indhentede oplysninger skal kunne genkendes som sådanne, ligesom vurderinger og indtryk skal stå i passende forhold til de oplysninger og iagttagelser, den børnesagkyndige foretager sin vurdering ud fra.

Erklæringen bør indeholde følgende oplysninger:

- 1) Dato og den børnesagkyndiges navn og adresse.
- 2) Faktuelle oplysninger, herunder navn og adresse (medmindre der er navne- og adressebeskyttelse) på de involverede parter og Statsforvaltningen/rettens journalnummer.
- 3) Opdragsgiver og opdragets indhold.

- 4) Oplysning om den børnesagkyndige undersøgelses tilrettelæggelse og forløb.
- 5) Indhentede udtalelser, der vedlægges erklæringen, eller som er omtalt i erklæringen.
- 6) Kort beskrivelse af barnets og forældrenes nuværende situation og barnets kontakt med hver af forældrene.
- 7) Forældrenes oplysninger om sig selv, herunder om deres tidligere forhold til hinanden, og deres nuværende samlivsforhold, boligforhold, arbejdsforhold m.m.
- 8) Forældrenes beskrivelse af barnets udvikling og personlighed og deres forståelse for dets specielle psyke.
- 9) Beskrivelse af observationerne af barnet samt af barnet og forældrene.
- 10) Vurdering af forældrenes egnethed som opdragere af barnet og en vurdering af deres holdning til samværet og samarbejdet herom.
- 11) En vurdering af barnets tilknytning til hver af forældrene og til evt. søskende.
- 12) En sammenfattende vurdering, som giver Statsforvaltningen eller retten en psykologfaglig belysning af sagen, herunder eventuelt vejledende bemærkninger om, hvad der kan tjene barnet bedst. Man skal være opmærksom på, at det er Statsforvaltningen eller retten, der træffer afgørelsen.

Hvis der er forhold, der helt klart taler for, at barnet af psykologfaglige grunde bør vokse op hos den ene af forældrene, eller hvis der ikke er grundlag for at fremhæve en forælder som mere egnet end den anden forælder, bør dette fremgå af erklæringen. Den børnesagkyndige kan også vælge at udtale sig om, hvilke konsekvenser man kan forestille sig, at det vil have for barnets udvikling at etablere fælles forældremyndighed eller at tillægge den ene af forældrene forældremyndigheden. I samværsager kan en eventuel usikkerhed om omfanget af et samvær give anledning til, at den børnesagkyndige anbefaler, at der følges op på sagen med en samtale med barnet eller en observation af samspillet mellem samværsforælderen og barnet efter en passende tid.

Når erklæringen er færdigskrevet, gennemgås den i sin helhed for forældrene, mens de er til stede, så de har mulighed for at følge med i teksten. Alle faktuelle forhold bør efterkontrolleres. Den børnesagkyndige bør tage hånd om forældrene i denne situation og sikre sig, at de har forstået indholdet af erklæringen, og at de har forstået, at det er Statsforvaltningen eller retten, der træffer afgørelse.

5. Undersøgelsesfasen

Den børnesagkyndige modtager sammen med opdraget fra Statsforvaltningen sagsakter, f.eks. notater, afgørelser om samvær, forældremyndighed og barnets bopæl, herunder midlertidige afgørelser m.v.

Den børnesagkyndige tilrettelægger på baggrund af opdraget og de tilsendte akter den børnesagkyndige undersøgelse. Den børnesagkyndige beslutter, hvilke metoder der skal benyttes under arbejdet med undersøgelsen, og dermed hvordan undersøgelsen skal gennemføres. Den børnesagkyndige tilrettelægger selv indsamlingen af oplysninger, afholdelse af samtaler og foretagelse af observationer, og den børnesagkyndige afgiver sin udtalelse ud fra det faglige ansvar, som han eller hun arbejder under. Hvis en undersøgelse ikke kan gennemføres i overensstemmelse med de krav, der er fastlagt for denne, kontakter den børnesagkyndige Statsforvaltningen.

Under den første samtale med forældrene skal den børnesagkyndige orientere om forløbet af undersøgelsen og om tidsperspektivet for undersøgelsen. Den børnesagkyndige skal også forklare de formelle rammer omkring forløbet, herunder at der ikke er tale om at etablere en fortrolig behandlingskontakt under tavshedspligt, men at der er tale om en sagkyndig undersøgelse, der skal munde ud i en erklæring, som forældrene gøres bekendt med, hvorefter den sendes til Statsforvaltningen, der træffer afgørelse i sagen.

Har barnet den nødvendige alder og modenhed, skal den børnesagkyndige sikre, at barnet er orienteret om undersøgelsens formål m.v.

Den børnesagkyndige skal efter det første møde med forældrene oplyse Statsforvaltningen om tidsperspektivet for undersøgelsen. Hvis der under undersøgelsen opstår behov for at udvide tidsrammen, skal den børnesagkyndige også underrette Statsforvaltningen herom.

Det mest almindelige er, at den børnesagkyndige undersøgelse foretages i privat praksis. Undersøgelser foretages dog også i Statsforvaltningens regi, på en børnepsykiatrisk afdeling eller i en anden offentlig eller privat institution. Den børnesagkyndige bør gøre sig klart, om vedkommende arbejder som privat praktiserende eller som ansat i Statsforvaltningen eller andetsteds, og parterne bør oplyses om, i hvilket regi undersøgelsen foretages.

Forvaltningslovens § 8 om retten til at lade sig repræsentere eller bistå af andre gælder ikke børnesagkyndige undersøgelser. Ønsker en eller begge forældre eller barnet at medbringe en bisidder under en børnesagkyndige undersøgelse, er det psykologen som tager stilling til, om dette kan imødekommes.

Det bemærkes, at det i undersøgelsesfasen som udgangspunkt alene er psykologloven - og ikke forvaltningsloven - som finder anvendelse. Eventuelle anmodninger om aktindsigt i undersøgelsesfasen behandles således efter psykologloven. Psykologlovens § 14 regulerer en persons ret til aktindsigt i en psykologs optegnelser om den pågældende. Hvis psykologen er ansat af en offentlig myndighed, er adgangen til aktindsigt endvidere reguleret af forvaltningsloven og offentlighedsloven.

6. Retsstillingen under den børnesagkyndige undersøgelse

Mens den børnesagkyndige undersøgelse foregår, skal der være en klar adskillelse mellem undersøgelsen og sagsbehandlingen i øvrigt. Det er derfor uden betydning, om en børnesagkyndig undersøgelse foretages af en praktiserende børnesagkyndig uden for Statsforvaltningen eller af en børnesagkyndig, der er ansat af Statsforvaltningen.

Når Statsforvaltningen indhenter samtykke til den børnesagkyndige undersøgelse, skal Statsforvaltningen vejlede forældrene om, hvad de samtykker til. Statsforvaltningen bør først og fremmest orientere om årsagen til, at det er nødvendigt at foretage undersøgelsen. Statsforvaltningen skal samtidig vejlede om, hvilken vægt en børnesagkyndig undersøgelse normalt tillægges, ligesom Statsforvaltningen skal vejlede forældrene om muligheden for at få fastsat midlertidigt samvær, mens undersøgelsen foregår. Om nødvendigt skal Statsforvaltningen orientere om, hvilke konsekvenser det kan have, at forældrene og/eller barnet ikke medvirker, jf. punkt 4.1.2.

6.1. Partshøring og aktindsigt

Når den børnesagkyndige undersøgelse er gennemført, gennemgår den børnesagkyndige erklæringen med forældrene, inden den sendes til Statsforvaltningen eller retten, så de har mulighed for at efterkontrollere f.eks. alle faktiske forhold. Hvis forældrene ikke ønsker at gennemgå erklæringen med den børnesagkyndige, mens de begge er til stede, kan den børnesagkyndige vælge at gennemgå erklæringen med forældrene hver for sig. Hvis den børnesagkyndige vurderer, at barnet har en alder og modenhed, der taler for, at barnet også er til stede ved gennemgangen af erklæringen, kan den børnesagkyndige beslutte, at barnet også skal deltage.

Selvom den børnesagkyndige har gennemgået erklæringen med forældrene, skal Statsforvaltningen alligevel inden afgørelsen partshøre forældrene over erklæringen i overensstemmelse med forvaltningslovens § 19.

6.2. Hvilken vægt skal/kan en børnesagkyndig erklæring tillægges?

Hvilken vægt, der skal lægges på en børnesagkyndig erklæring, beror på Statsforvaltningens skøn, hvor hensynet til barnets bedste er det afgørende moment.

Er der uafklarede forhold ved erklæringen, eller mener Statsforvaltningen, at det er nødvendigt at indhente yderligere oplysninger fra den børnesagkyndige for at have et forsvarligt grundlag at afgøre sagen på, skal Statsforvaltningen stille supplerende spørgsmål til den børnesagkyndige. Spørgsmålene kan stilles mundtligt eller skriftligt. Besvares de supplerende spørgsmål mundtligt, skal Statsforvaltningen udfærdige et notat om samtalen. Statsforvaltningen kan også bede den børnesagkyndige om at foretage yderligere undersøgelser. Statsforvaltningen skal inden afgørelsen partshøre forældrene over oplysningerne i overensstemmelse med forvaltningslovens § 19.

Hvis formalia i forhold til undersøgelsen eller erklæringen er tilsidesat, har dette kun betydning for, hvilken vægt Statsforvaltningen kan tillægge erklæringen, hvis tilsidesættelsen må antages at have haft indflydelse på erklæringens materielle indhold. Det er vigtigt, at Statsforvaltningen ved afgørelsen er opmærksom på eventuelle begrænsninger i erklæringen, og at Statsforvaltningen tillægger erklæringen betydning i overensstemmelse hermed.

Mangler ved undersøgelsen, der skyldes, at en af forældrene eller barnet ikke har villet deltage i undersøgelsen, er gennemgået i punkt 4.1.2.

7. Den børnesagkyndiges opgave

Den børnesagkyndige skal arbejde inden for opdraget for den børnesagkyndige undersøgelse og ikke undersøge andet og mere, end opdraget giver anledning til. Den børnesagkyndige skal dog i sin egenskab af sagkyndig gøre Statsforvaltningen opmærksom på, hvis der er forhold hos barnet og/eller forældrene, som ud fra en psykologfaglig vinkel bør inddrages i undersøgelsen, men som Statsforvaltningen ikke har inddraget.

Hvis den børnesagkyndige således mener, at opdraget er ufuldstændigt, upræcist, eller hvis der opstår problemer under undersøgelsen, skal den børnesagkyndige kontakte opdragsgiveren for at få en afklaring heraf. Hvis den børnesagkyndige vurderer, at der er behov for at foretage yderligere undersøgelser for at kunne belyse temaet for den børnesagkyndige undersøgelse tilstrækkeligt, eller hvis den børnesagkyndige vurderer, at undersøgelsen skal afgrænses, skal den børnesagkyndige rette henvendelse til Statsforvaltningen eller retten, som herefter beslutter, om der er behov for at tilpasse opdraget for undersøgelsen. I de tilfælde, hvor opdraget for undersøgelsen udvides, skal Statsforvaltningen indhente forældrenes samtykke til den børnesagkyndige undersøgelse på ny.

Hvis en af forældrene eller barnet afbryder deltagelsen i den børnesagkyndige undersøgelse, skal den børnesagkyndige kontakte Statsforvaltningen for at få oplyst, hvordan den børnesagkyndige skal forholde sig hertil.

8. Klagevejledning

Hvis en eller begge forældre ønsker at klage over den børnesagkyndige undersøgelse, herunder den børnesagkyndiges arbejde, skal de vejledes om, hvilke klagemuligheder de har. Klagevejledningen kan gives af den børnesagkyndige eller af Statsforvaltningen.

Det er op til Statsforvaltningen eller retten at beslutte, hvilken betydning en klage over en børnesagkyndig undersøgelse skal have for den fortsatte behandling af sagen.

Klageadgangen for klager over psykiatere og psykologer er gennemgået nedenfor.

Patientombuddet har oplyst, at klager over psykiatere kan behandles af Sundhedsvæsenets Disciplinærnævn, hvis den børnesagkyndige undersøgelse er indhentet til brug for en sag i Statsforvaltningen. Efter Patientombuddets praksis kan Sundhedsvæsenets Disciplinærnævn ikke behandle klager over en børnesagkyndig erklæring, der er udarbejdet af en psykiater i retligt regi. Dette gælder også i tilfælde, hvor erklæringen er indhentet af Statsforvaltningen, og hvor erklæringen efterfølgende har været gjort til genstand for domstolsbehandling.

Hvis en part ønsker at klage over en psykolog, der har foretaget en børnesagkyndig undersøgelse, afhænger det bl.a. af psykologens ansættelsessted, hvilken myndighed der kan behandle klagen.

Klager over autoriserede psykologer, der er offentligt ansatte eller privat ansatte, kan indgives til ansættelsesstedet eller til Psykolognævnet. Er der tale om en selvstændig psykolog, skal klagen indgives til Psykolognævnet. Psykolognævnet er tilsynsmyndighed i forhold til autoriserede psykologer, og kan som tilsynsmyndighed tage stilling til autoriserede psykologers faglige virke.

Beslutninger om at foretage eller nægte at iværksætte børnesagkyndige undersøgelser i Statsforvaltningen er et led i sagsbehandlingen (procesledende). Der er derfor ikke selvstændig klageadgang over sådanne beslutninger.

9. Habilitet og tavshedspligt

Hvis den børnesagkyndige, som skal gennemføre undersøgelsen, har et kendskab til forældrene eller barnet på forhånd, skal den børnesagkyndige underrette Statsforvaltningen eller retten om det med det samme, sådan at Statsforvaltningen eller retten kan vurdere, om det på grund af habilitetsproblemer skal være en anden børnesagkyndig, der skal stå for undersøgelsen.

Under en børnesagkyndig undersøgelse bør den børnesagkyndige ikke indgå aftaler med nogen af forældrene om at være terapeut for en af forældrene på et senere tidspunkt. Den børnesagkyndige bør heller ikke påtage sig andre opgaver for forældrene, før en sag er endeligt afgjort i administrativt eller retligt regi.

I forbindelse med gennemførelsen af en børnesagkyndig undersøgelse er det vigtigt, at den børnesagkyndige kan forholde sig til og drøfte relevante oplysninger fra den ene forælder med den anden forælder. Den børnesagkyndige bør derfor fra starten af undersøgelsen gøre forældrene klart, at det ikke er muligt at udøve tavshedspligt over for forældrene og Statsforvaltningen. Den børnesagkyndige er herudover forpligtet til at overholde reglerne om tavshedspligt.

10. Underretningspligt

Efter § 153 i lov om social service (serviceloven) er personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, forpligtet til at underrette kommunen om forhold, der giver formodning om, at et barn under 18 år har behov for særlig støtte.

Efter servicelovens § 153, stk. 1, nr. 1-4 indtræder underretningspligten, når den pågældende får kendskab til eller grund til at antage, nr. 1) at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte, nr. 2) at et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte på grund af de kommende forældres forhold, nr. 3) at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte på grund af barnets eller den unges ulovlige skolefravær eller undladelse af at opfylde undervisningspligten, eller nr. 4) at et barn eller en ung under 18 år er udsat overgreb (herunder vold).

Får den børnesagkyndige under arbejdet med den børnesagkyndige undersøgelse kendskab til eller grund til at antage, at et barn under 18 år har behov for særlig støtte eller udsættes for vold eller andre overgreb,

skal den børnesagkyndige underrette kommunen herom. I disse tilfælde gælder reglerne om tavshedspligt ikke, jf. punkt 77 i vejledning af 7. januar 2014 om særlig støtte til børn og unge og deres familier (vejledning nr. 3 til serviceloven).

Det bemærkes, at underretningspligten også gælder, selvom forældrene tilkendegiver selv at ville rette henvendelse til kommunen om bekymrende forhold.

Underretningen skal rettes til barnets opholdskommune efter reglerne i retssikkerhedslovens § 9 a. Børn under 18 år har som udgangspunkt samme opholdskommune som forældrene. Bor barnet mest hos den ene af forældrene, har barnet opholdskommune der. Hvis barnet bor lige meget hos begge forældre, har barnet opholdskommune der, hvor barnet er folkeregistreret. Er barnet anbragt uden for hjemmet, har barnet opholdskommune i den kommune, der har truffet afgørelsen om anbringelse.

11. Indhentelse af sagkyndige erklæringer

Statsforvaltningen eller retten kan også beslutte at belyse barnets perspektiv gennem indhentelse af en sagkyndig erklæring, der – under hensyn til det konkrete barns forhold – fokuserer på en eller begge forældre, hvorved det undgås at inddrage barnet direkte, og hvor samspillet med barnet således i udgangspunktet heller ikke undersøges. Denne fremgangsmåde vil være relevant at overveje i situationer, hvor en eller begge forældres forhold er af en karakter, hvor disse set i forhold til barnets situation eller isoleret set ville kunne være afgørende for sagens udfald. Sager, hvor dette gør sig gældende, vil ikke sjældent være sager med et meget højt konfliktniveau, hvor barnet erfaringsmæssigt er særligt udsat. Det bør i sådanne tilfælde overvejes, hvilken betydning det vil have for barnet at blive inddraget direkte i belysningen af dets perspektiv.

En sådan fokuseret belysning af sagen vil kunne være relevant i tilfælde, hvor der kan være tvivl om, hvorvidt en forælder er i stand til at tage vare på barnet. Det kan bl.a. være tilfældet i følgende situationer:

- En forælder har psykiske problemer, som ud fra de foreliggende oplysninger må antages at kunne have en sådan karakter, at forælderen ikke kan tage vare på barnet, og hvor problemerne ikke – eller ikke aktuelt – er tilstrækkeligt dokumenterede eller beskrevet.
- En forælder har et misbrugsproblem, som ikke – eller ikke aktuelt – er tilstrækkeligt dokumenteret eller beskrevet.
- En forælders adfærd over for den anden forælder rejser tvivl i forhold til, om forælderen er egnet til at tage vare på barnets behov, herunder om forælderen er i stand til at samarbejde med den anden forælder.

Opregningen er ikke udtømmende, og der vil også være andre situationer, hvor det er relevant at overveje at skåne barnet for direkte inddragelse i sagen ved at indhente en sagkyndig erklæring om en forælder.

Indhentelsen af en sagkyndig erklæring er ikke tænkt som et redskab til at belyse samspillet mellem barnet og forælderen/-ne. Denne form for sagsoplysning kan således ikke erstatte en børnesagkyndig undersøgelse i tilfælde, hvor det er relevant at få belyst dette samspil. Det vil eksempelvis kunne være tilfældet, hvis indhentelsen af erklæringen ikke – trods den forudgående antagelse herom – påviser forhold hos forælderen, som taler imod kontakt med barnet, jf. nedenfor. Erklæringen vil heller ikke skulle indeholde en tilkendegivelse om, eksempelvis hvilken samværsordning der vil være bedst for barnet. Det bemærkes særligt i den forbindelse, at indhentelsen af en erklæring ikke svarer til iværksættelsen af en forældrekompetenceundersøgelse, som beskrevet i Social- og Indenrigsministeriets retningslinjer for udarbejdelse og anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser. Erklæringen vil med et konkret afsæt i forælderenes særlige forhold alene skulle indeholde udtalelser om forælderenes evne til at varetage omsorgen for et barn, herunder også i forhold til eventuelle særlige hensyn der måtte gælde for det konkrete barn.

Hvis det på baggrund af erklæringen kan lægges til grund, at forælders omsorgsevne i forhold til barnet ikke udgør et problem, vil det kunne være nødvendigt at gennemføre en belysning af samspillet mellem forælderen og barnet, eventuelt ved iværksættelse af en børnesagkyndig undersøgelse eller anden form for direkte inddragelse af barnet. Det skal i den forbindelse overvejes, om en eventuel undersøgelse kan tilrettelægges på en sådan måde, at den indhentede erklæring indgår som et element i denne belysning, eksempelvis ved at der gennemføres observationer af forælderen og barnet som et supplement til erklæringen.

De sagkyndige erklæringer, som det ofte vil kunne være relevant at indhente, er erklæringer fra psykologer, psykiatere og misbrugseksperter, men der vil også kunne være andre former for sagkundskab med relevans for belysningen af en forælders særlige forhold.

Anmodningen om en erklæring skal klart gengive baggrunden for anmodningen, og hvad der specifikt ønskes belyst.

Indhentelsen af en sagkyndig erklæring forudsætter, som andre sagsbehandlingsskridt, en konkret vurdering af, at det vil være nødvendigt og relevant i det enkelte tilfælde.

Den forælder, hvis forhold ønskes belyst gennem en sagkyndig erklæring, skal give samtykke hertil, og forælderen skal i den forbindelse orienteres om, hvad erklæringen skal belyse. Hvis forælderen ikke ønsker at give det nødvendige samtykke, må Statsforvaltningen overveje, om oplysningerne kan fremskaffes på anden måde, eller om der skal træffes afgørelse ud fra de foreliggende oplysninger. Manglende medvirken vil efter en konkret vurdering og under hensyn til barnets bedste også kunne tillægges processuel skadevirkning for den pågældende. Valget af reaktion afhænger af, hvilke foranstaltninger, Statsforvaltningen mener, er nødvendige for at sikre et forsvarligt oplysningsgrundlag i sagen.

Social- og Indenrigsministeriet, den 30. december 2015

P.M.V.
NINA EG HANSEN

/ Malene Vestergaard